

CALDES
de **MALAVELLA**
DESAPAREGUDA

CALDAS DE MALAVELLA — Estación
del Ferrocarril

12-6-1911

Mateu Ciurana - Marc Martínez

CALDES *de* MALAVELLA DESAPAREGUDA

 efadós®

AJUNTAMENT DE
CALDES DE MALAVELLA

Primera edició: febrer del 2021

© dels textos: Mateu Ciurana Xirgu

© dels textos: Marc Martínez Comas

© del pròleg: Rafel Nadal

© de les fotografies: diversos autors

© de l'edició: Editorial Efadós

© de la col·lecció Catalunya Desapareguda: Editorial Efadós

EDITORIAL EFADÓS

Carrer d'Edison, 3 - Nau A
Polígon industrial Les Torrenteres
08754 El Papiol (Baix Llobregat)
Telèfon 93 673 12 12
efados@efados.cat
www.efados.cat

Idea original, disseny i fotocomposició:
Editorial Efadós

Col·laboració:
Ajuntament de Caldes de Malavella

Agraïments:

Josep M. Casas Busquets

Antoni Vilà Ribot

Assessorament lingüístic:

M. Neus Doncel Saumell

Fotografia de portada:

AUTOR DESCONEGUT / Col·lecció ANTONI VILÀ RIBOT

Fotografia de la portadella:

AUTOR DESCONEGUT / Col·lecció ANTONI VILÀ RIBOT

Acronims:

AFCEC (Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya)

AMCM (Arxiu Municipal de Caldes de Malavella)

ISBN 978-84-18243-50-9

DL B-4373-2021

Imprès a Catalunya

Tota forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, salvant l'excepció prevista per la llei. Si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra, dirigiu-vos a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics) - www.cedro.org

Índex

Pàg. 6

PRÒLEG

Instants de vida

Pàg. 8

INTRODUCCIÓ

La màquina del temps

Pàg. 12

UN POBLE QUE CANVIA

De vila medieval a poble d'estiueig

Pàg. 106

ELS BALNEARIS

Turisme i salut

Pàg. 154

ELS 'EMBOTELLAMENTS'

De Caldes al món

Pàg. 184

ÍNDEX ALFABÈTIC

Pròleg

INSTANTS DE VIDA

Rafel Nadal, escriptor

Caldes de Malavella desapareguda no es pot mirar com si fos el catàleg d'una excavació arqueològica. Les fotografies del llibre recullen instants de vida, escenes de carn i ossos en les quals els protagonistes van ser retratats quan eren ben vius i exhibien sense complexos les seves emocions més intenses i íntimes. Quan el fotògraf va disparar la càmera, la vida va quedar detinguda, congelada, però només el moment imprescindible perquè operés el miracle de la tècnica; després, els protagonistes van recobrar el moviment, van despertar l'esperit i van seguir la seva

vida. El que teniu a les mans, doncs, no és arqueologia, sinó història viva.

Quan escrivia *El fill de l'italià*, el primer dia que vaig baixar a Caldes de Malavella per parlar amb el jutge de pau i historiador Antoni Vilà, que m'ajudava a documentar-me, vam acabar a casa seva rodejats de carpetes i arxius informàtics que contenien cartes, testimonis escrits i orals, i tota classe de documents públics i privats sobre l'odissea dels mil italians refugiats al poble durant la Segona Guerra Mundial. Allà vaig ser plenament conscient que la història de Catalunya s'ha conservat gràcies als milers de periodistes, escriptors,

historiadors –professionals i aficionats– i activistes de la cultura que durant anys han dedicat el seu temps a rescatar la memòria dels nostres pobles. Milers i milers d'històries particulars, de persones i de famílies, de pobles grans i petits, individuals i col·lectives, que han acabat servint de base als historiadors per escriure la història global del país.

Caldes de Malavella desapareguda és part d'una col·lecció d'èxit que simbolitza una bona part d'aquesta feina callada que ens ha retornat la memòria de Catalunya. A les fotografies que teniu a les mans, la vida hi està detinguda però conserva les emocions i les passions dels pares, dels avis i de les generacions que els van precedir. Ara és cosa vostra, dels lectors, dels observadors atents d'aquest llibre, descobrir les històries que s'hi descriuen i fer reviure un a un els seus protagonistes.

AUTOR DESCONEGUT / Col·lecció ANTONI VILÀ RIBOT

Introducció

LA MÀQUINA DEL TEMPS

La mirada de les velles fotografies

L'abans perdut del nostre poble ens contemplava des d'aquestes velles imatges. Mirades en blanc i negre fixades fa molt de temps en el material fotogràfic redescobreixen la llum veient-nos a nosaltres, gent del segle XXI, del temps de la pandèmia, des de les pàgines d'aquest llibre. Podríem imaginar aquest encreuament de mirades com la màquina del temps perfecta.

Tota fotografia és un moment de vida per al qual el temps ha deixat de comptar i és també –sense cap excepció– un documental sobre el moment i la gent que la van impressionar. Les fotografies també han congelat el paisatge: les cases i tallers, les fàbriques, els camps i

pallers, els automòbils, trens o tartanes, i els hotels, fondes i botigues. Una fotografia detura per sempre el temps.

Des dels primers caldencs que al neolític van aparèixer per aquest indret fins que unes dones romanes de la família Quirina van fer plasmar en una pedra el seu dol per la mort d'un ésser estimat no tenim cap document. I encara haurien de passar molts de segles perquè algú plantés al nostre poble una màquina de retratar que fos capaç de permetre a la llum dibuixar imatges reals i fixar-les perennement en un paper. Quin gran moment!

Tota fotografia és un tresor. Un tresor que cal preservar del pas del temps, que cal conservar inexcusablement, i encara més ara que la tècnica digital ens ho posa tan fàcil i econòmic. És per això que és tant d'agrair que

AUTOR: DESCONEGUT / FONS: JOAN RIERA

UNA VILA DINÀMICA

A la pàgina anterior, el rovell de l'ou de la vila a principis del segle xx. Es tracta de la cantonada entre els carrers de Prim i de Santa Maria, just davant de l'aparador de la confiteria dels Quintana. Un nombrós grup de persones, sobretot nens, volen sortir a la fotografia. Al fons, la silueta del Baleari Soler.

FIRES I MERCATS

Aquesta imatge del costat remet a temps passats molt desconeguts. Es tracta del final del carrer de les Roques, ple de gent i d'animals, en una diada dels anys trenta que bé es podria tractar d'una fira de bestiar. Antigament a Caldes se celebraven dues fires l'any, una el dilluns de Pasqua Granada i l'altra, el 16 d'agost.

AUTOR DESCONEGUT / Col·lecció ANTONI VILÀ RIBOT

surtin retrats de calaixos, capses, sobres i carpetes, i es puguin compartir i ordenar en un fons com el que va aplegant Efadós, i que no deixa de ser una manera d'ordenar i servir un patrimoni per a la humanitat.

És per això que és tant d'agrair la gent que ha cedit les seves fotografies a aquest fons, tant la que les han tretes provisionalment del seu àlbum familiar com els col·leccionistes d'imatges. Compartir-les és immortalitzar una mica més aquestes mirades.

L'aigua termal que caracteritza Caldes de Malavella, i que n'és el seu propi origen, explica moltes d'aquestes fotografies. L'atracció pels balnearis des de la higienista època noucentista que els va impulsar, les plantes embotelladores –els «embotellaments», en llenguatge caldenc– i tota la vida comercial, turística i de serveis que s'hi pot vincular protagonitzen els paisatges d'aquest recull fotogràfic. Paisatges, és clar, amb figura. La figura de dones i homes amb els quals podem seguir encreuant la mirada.

L'amagada font del Fetge, l'enderroc Baleari Soler –que va morir desplomat com King Kong a força de

barrinades de dinamita–, els cavalls perduts d'un xalet modernista i tants altres indrets desapareguts, botigues que ja no existeixen, salons que ja no hi són... ja només viuen en aquests retrats i potser, per un temps limitat, en la memòria d'alguns de nosaltres, que també passarem. Tota fotografia és un tresor, dic.

La gent passa i, com diu Verdaguier, el que un segle bastí, l'altre ho aterra; per això, el material fotogràfic guanya valor amb els anys. Saber com eren, en temps reculats, els indrets pels quals circulem habitualment i poder veure si hem millorat o empitjorat el nostre entorn té un interès fascinant que no solament ens ajuda a entendre el passat sinó que ens permet somiar el futur.

En aquest llibre hi reconeixereu racons familiars, però també tindreu dificultats per situar-ne d'altres; és natural, és una Caldes desapareguda. També servirà als nouvinguts que han enriquit el paisatge humà caldenc a vincular-se al lloc. Perquè, si és cert que ningú no mor del tot mentre se'l recorda, podem creure també que, mentre en guardem aquestes imatges, aquests indrets no estaran del tot perduts.

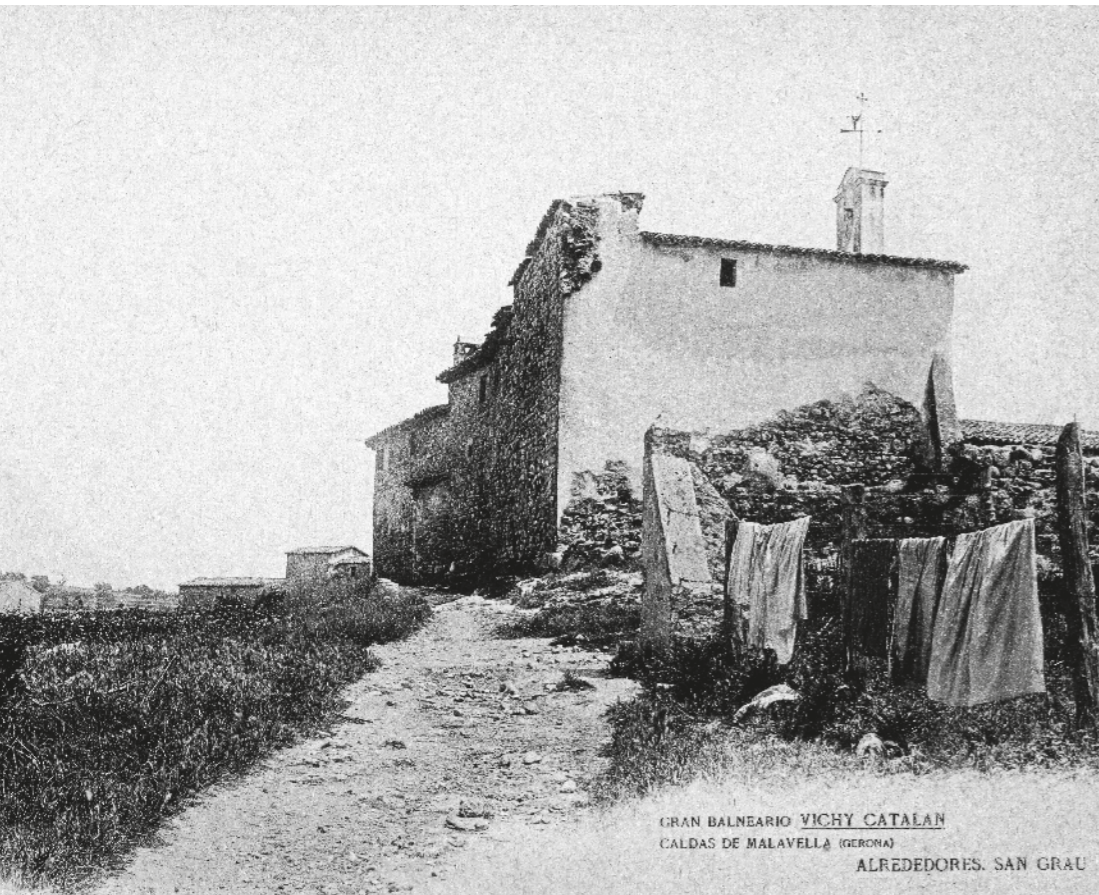
UN POBLE QUE CANVIA

De vila medieval a poble d'estiueig

La petita ciutat romana d'Aquae Calidae, nascuda gràcies a les seves aigües termals ran la via Augusta, es convertí en una vila medieval emmurallada. Tot i això, els segles anaren passant i aquell nucli antic va canviar ben poc: un carrer principal, el carrer Major, i dos petits barris a cada banda, el de Sant Grau i el dels Polls.

Però, a mitjan segle XIX, la cosa canvià. Les petites cases de banys es convertiren en balnearis i un rudimentari comerç d'aigua, en fàbriques embotelladores.

L'arribada del ferrocarril el 1862 acabà de donar embranzida a tot aquest procés. Primer, a poc a poc, i ja d'una manera imparable després de la inauguració del Vichy Catalan, aquell poble de pagès es convertí en una dinàmica vila d'estiueig. A banda dels balnearis, el nucli creixé i s'urbanitzaren noves zones, on es construïren carrers i avingudes arbrades flanquejats per cases i xalets que allotjaven els estiuejants. Però no solament creixé en extensió, també ho feu en dinamisme, i es crearen espais i negocis destinats a satisfer les necessitats d'aquells visitants.

GRAN BALNEARIO VICHY CATALAN
CALDES DE MALAVELLA (GERONA)
ALREDORES. SAN GRAU

AUDOUARD / Col·lecció ANTONI VILÀ RIBOT

UNA ERMITA DINS LA VILA

En aquesta pàgina, la capella de Sant Grau, situada en un extrem de la vila sobre el turó del mateix nom. Coronava el campanar un penell, ara desaparegut. Ran el camí ral de Santa Coloma, que transcorre sota les antigues muralles, les dones han estès la roba, que han rentat aprofitant les aigües termals de la font propera.

EL CASTELL FEUDAL

Sobre el mateix turó, a finals del segle XIV s'alçà un poderós castell protegit per torres rodones i un fossat. Amb els segles, el castell perdé les seves funcions militars i es va convertir en diferents cases particulars, tot i que la torre central quedà per a la vila i es va aprofitar durant molts anys com a presó.

VALENTI FARGNOLI / Col·lecció ANTONI VILÀ RIBOT

:Caldes de Malavella:
:Restos del Castell: